

מצורע עשיר שהביא קרבן עני – לא יצא. ואילו במטמא-מקדש (או שאר מחויבי קרבן-עולה-ויורד. עפ"י ראשונים) עשיר שהביא קרבן עני – נחלקו אמוראים בדעת רבי הושעיא; לדברי רבי אלעזר לא יצא ולדברי רבי חגא יצא. (במצורע הכל מודים שלא יצא לפי שנאמר בו זאת. וסובר רבי חגא שאין ללמוד ממנו לאחרים לפי שנאמר בו הוא למעט. ע"ע מש"ח ויקרא ה, ג ד"ה בכל).

א. הרמב"ם (שגגות י"ג) פסק, מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני – לא יצא. משמע בגמרא שעשיר שהפריש קרבן עני ופירש זה לחטאת וזה לעולה, למאן דאמר עשיר שהביא קרבן עני לא יצא, לא חלה קביעותו מאחר ואין קרבן עני ראוי לו אף בדיעבד. ולא נמצא דין זה ברמב"ם – אולי משום שפשוט הוא (עפ"י לקוטי הלכות למסכת כריתות). ולמאן דאמר עשיר שהביא קרבן עני יצא, מבואר בגמרא שעני שהעשיר ואחר כך לקח עוף לחטאת – חלה הפרשתו, והמעות שבידו נקבעו לעולה. ובתוס' ישנים מבואר שהוא הדין לעשיר מעיקרא שלקח או הפריש מעות לחטאת – שאר המעות נקבעו בעולה. ובספר שפת אמת תמה על כך, כיצד יחול שם עולה עליהן הלא אינו מחויב בה כלל.

ג. מטמא מקדש עני שהפריש מעות לקנו ואחר כך העשיר וכבר פירש אלו מעות לחטאת ואלו לעולה – מוסיף מעות מביתו על דמי חטאת ומביא חובתו בהמה. ואילו דמי העולה ילכו לנדבה (שאי אפשר לשנותן לחטאת. והרי עתה אינו מחויב עולה אלא כבשה לחטאת בלבד). אם המעות סתומים, שלא פירש חטאת ועולה – משתמש בכל המעות לחטאת ויוסיף עליהן מביתו להביא בהמה. ודוקא אם הפריש מעות בסתם אבל אמר 'לקרבנותי', הרי חל על מקצתן שם עולה גם כן ולכשיעשיר לא יוכל להביא מכולן חטאת בהמה (עפ"י תוס' נויר כה:). לקח עוף לחטאת והעשיר, הואיל ואין פדיון לעופות – ילך העוף למיתה. לקח עוף לעולה והעשיר – העולה קריבה לנדבה (נדבת ציבור או נדבת יחיד. ע' בשני תירוצי התוס'), ויוסיף על דמי חטאתו ויקח בהם בהמה.

ט. מה היו מעשי הכהן לאחר ההגדרה על שני השעירים?

לאחר שנתן הכהן גורלות על השעירים, קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שילוחו (– שער שיוציאוהו בו), ולנשחט היה קושר כנגד בית שחיטתו – כדי שלא יתערבו זה בזה ולא באחרים.

א. מסתבר שגם לפי מסקנת הגמרא שקושר לשון לשעיר הנשחט, המשנה כוללת בלשונה גם העמדתו כנגד בית שחיטתו [כי במה שונה משעיר המשתלח שמעמידו כנגד בית שילוחו]. וכן צדד בגבורת-ארי עפ"י פרש"י להלן טו.

ב. הרמב"ם בהלכותיו לא פירש קשירה לשעיר הפנימי אלא העתיק המשנה כלשונה. ותמה על כך הכסף-משנה הל' עיוהכ"פ ג, ד. וכן נראה שנקט הפייט דברי המשנה כפשוטה, שמעמיד את הנשחט כנגד בית שחיטתו. וכבר תמה הרא"ש (בסדר עבודת יוהכ"פ) על כך, וכ"ה בבית-יוסף או"ח תרכא ד"ה אף. וראה ב'אמרי מבשר' (לר"צ זשרקובסקי) על התורא"ש אות נא).

בא לו אצל פרו שנית וסומך שתי ידיו עליו ומתודה בשם עליו ועל ביתו ועל בית אהרן.

דפים מא – מב

שכו
ע. לאלו דברים בתורה נצרכות לשונות של שני תולעת? מה היו משמשות אותן לשונות ומהו שיעורן?

ארבע לשונות הוזכרו בסוגיתנו; לשון של זהורית (= צמר הצבוע באדום מתולעת-שני) בראש שיעיר המשתלח, קושרים אותה בראשו ואחר כך חולקים אותה, חציה קושר בסלע וחציה בין קרניו. משקלה שני סלעים (= שמונה זוז). די בשיעור זה לחלוקה. וע' טעם נוסף בספר משך חכמה אחרי ד"ה כי אתה). ויש אומרים משקלה עשרה זוז. [במסכת שבת (פס): הסמיכו דין זה על הכתוב אם יהיו חטאיכם כשנים...].

בירושלמי אמרו שמשקלה סלע. והרמב"ם פסק שני סלעים.

לשון אחרת היה קושר בצואר שיעיר הפנימי כדי שלא יתערב עם אחרים כאמור. (ללשון זו לא היה שימוש אחר ולא שיעור כלל, אלא חוט שני היה להיכר בעלמא. תוס', תו"ס).

רבנו יהונתן מפרש (ומובא בריטב"א. ע"ש) שחולק לשון לשני חלקים; חלק אחד ניתן בראש שיעיר המשתלח והשני כנגד בית השחיטה של שם (וע"ע בגבורת ארי).

בפרה אדומה, נוטל לשון שני-תולעת [סרוקה במסרק] עם עץ ארו ואזוב ומשליכם אל תוך שריפת הפרה. וכורכם יחד – כדי שיהיו כולם באגודה אחת (ולקח הכהן עץ ארו ואזוב ושני תולעת והשליך... – לקיחה אחת. רש"י. ועתו"י ריטב"א וגבורת ארי). דברי רבי (בתוס' נראה שגרסתם היתה 'רבי יונתן'. ועמהרש"א רש"י חזו"א).

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: כדי שיהא בהם כובד ויפלו לתוך שריפת הפרה.

יש אומרים שללשון זו היה שיעור – משקל עשרה זוז (כרבין בשם רבי יונתן). ויש דעה הסוברת משקלה שקל (ריו"ח מסר שנחלקו בדבר רבי שמעון בן חלפתא ורבנן). ויש אומרים שאין לה שיעור (כן מסר רבי יצחק, כפירוש רב יוסף). ופירש רבא ששאלה זו תלויה במחלוקת התנאים הנזכרת, האם צריכה כובד אם לאו. ונפקא מינה כשנתהבהבה הלשון בשלהבת ולא נפלה אל תוך השריפה – האם צריך לקדש לשון אחרת אם לאו. ואכן מצינו מחלוקת מפורשת בדין זה. אביי חילק בין אש נכפפת לבין קולחת (= מתמרת ועולה. פרש"י: בקולחת – נתהבהבה פסולה בניגוד לנכפפת ששלהבתה נמוכה וקורא אני בה אל תוך שרפת הפרה. ובתו"י פרש להפך: בנכפפת האש הולכת ונעה ואין הלשון בתוך השריפה הלכך נתהבהבה פסולה. וע"ע בשפת אמת).

בירושלמי אמרו בשם רבי יונתן: משקל לשון של פרה שני סלעים. הרמב"ם (פרה ג,ב) פסק כתלמודנו שמשקלה עשרה זוז. [וכתב 'חמש סלעים' והוא משקל עשרה זוז בגליל. מפרשים].

ונראה שלהלכה נוקטים שצריכה כובד ואם קלטתה שלהבת – מקדש לשון אחרת (עפ"י לקוטי הלכות. והעיר על השמטת הרמב"ם). וכן צדד בחזון איש (פרה ה,יב) בדעת הרמב"ם, שקלטתה שלהבת פסולה. ואילו בספר חדושים ובאורים נקט שכשרה אלא שלכתחילה מצוה שיהא לה כובד כדי שתבוא אל תוך שרפת הפרה.

במצורע הצריך הכתוב שני-תולעת; משקלה שקל (= חצי סלע, שני זוזים) – כי אין בה צורך לחלוקה או לכובד אלא טובלה עם עץ ארו ואזוב בדם הצפור השחווטה על המים החיים, ומזה על המיטהר מן הצרעת.

גם במצורע כמו בפרה אדומה, צריך לכרוך בשירי הלשון את עץ הארו והאזוב (משנה נגעים יד,א). ואפשר שלרבי אלעזר ברבי שמעון אין צריך לכרוך אלא בפרה משום שצריכה כובד (ע' חזון איש הל' נגעים יא,ג).

השפת-אמת נסתפק לומר שהלשונות הצריכות שיעור אינן כשרות לבוא מאיסורי הנאה שדינן בשריפה, שהרי 'כתותי מכתת שיעורא' (ע"ש).

דף מב

עא. א. האם שחיטת פרו של אהרן כשרה בזר?

ב. האם שחיטת פרה אדומה כשרה בכהן הדיוט, בזר ובאשה?

א. לדברי רב (ורבי יוחנן. מג:), שחיטת פרו של אהרן כשרה בזר ('חוקה' לא נאמרה על השחיטה לפי שאינה עבודה). ולשמואל – פסולה (שנאמר בפרשה 'אהרן' ו'חוקה').

א. כתבו התוס': טעם הפוסל אינו משום שהשחיטה 'עבודה' שהרי גם בשאר כהנים פסולה, אלא הצריכה תורה שחיטה בבעלים דהיינו כהן גדול, דומיא דסמיכה שאינה עבודה והיא שייכת בבעלים בלבד.

ובגבורת ארי כתב לפי זה שאין צריך בגדי כהונה בשחיטת פרו. וכן צדד בספר חדושים ובאורים לענין שאר פסולים, כגון יושב. ואולם אין הדבר מוסכם (ע' מקדש דוד כד, ד עפ"י הירושלמי ז, א שנראה שצריך בג"כ; אבי עזרי הלכות עבודת יוהכ"פ; אמרי מבשר על תורא"ש; אשיחה בחקין (להר"ד וולפסון שליט"א) – במכתב הרד"ל שבראש הספר ובעמ' קח).

ומכל מקום משמע בגמרא ביבמות (ג:): שלדעת הפוסל שחיטת פרו בזר – זר ששחט חייב שתים; משום 'זרות' ומשום חילול יום הכפורים. כן נקטו בשער המלך ובאבי עזרי (עבודה יוהכ"פ א, ב). והעירו מזה על דברי התוס' הג"ל. אך יש מי שמפרש כוונת הגמרא באופן אחר, ולדבריו אין חיוב מיתה ומלקות מדין 'זר' בשחיטת פרו של אהרן (עפ"י שו"ת בית זבול ח"ב כו. וע"ע דובב מישרים ח"ג צג, ב).

ב. משמע מרש"י שגם לדעת המכשיר – זהו רק בדיעבד אבל לכתחילה הכהן הגדול הוא השוחט [מדאורייתא]. וכן מבואר ברמב"ם (פסולי המוקדשין א, ב) שלכתחילה שוחט הכהן הגדול ובדיעבד כשרה בזר (וכן נקט כהנאה מוסכמת בלקוטי הלכות).

והתוס' (חולין כט: ולעיל לב:) כתבו לפי תירוץ אחד שמדרבנן שחיטה בזר פסולה לדברי הכל.

ב. שחיטת פרה אדומה בזר; לרב [ורבי יצחק נפחא ורבי זירא. וכן דעת רבי שמעון בן יהוודק. מג:]: – פסולה (שנאמר בה 'אלעזר' ו'חוקה'). ולשמואל [ורבי יוחנן ורבי אמי] – כשרה (ושחט אתה לפניו – זר שוחט ואלעזר רואה).

וישנה דעת תנאים שאין שחיטתה כשרה לדורות אלא בכהן גדול (משנה פרה ד, א ותוספתא שם; ספרי חקת. ופירש עולא: ונתתם אתה אל אלעזר הכהן – אותה לאלעזר ולא לדורות לאלעזר. איכא דאמרי לדורות בכהן גדול וא"ד לדורות בכהן הדיוט).

והביא רבי יהושע בר אבא סיוע לשיטת רב מדברי הברייתא הפוסלת אשה לשחיטת פרה אדומה – הרי משמע ש'אלעזר' דוקא וא"כ מאותו הטעם גם זר פסול.

א. משמע שלדעת המכשיר שחיטת פרה בזר – מכשיר באשה (וכן הניח בהגהות מצפה איתן. וכן פסק בלקוטי הלכות).

ב. משמע מדברי הרמב"ם (פסולי המוקדשין א, ב) ששחיטה כשרה בזר. וכתב בספר לקוטי הלכות שגם לרבי יוחנן המכשיר שחיטת פרה בזר – לכתחילה צריך כהן ודלא כשמואל. וכן כתב לשמוע מדברי הרמב"ם. וכן כתב בשו"ת דובב מישרים (ח"א עג) ובספר חסדי דוד. וכבר כתבו כן הראשונים (ע' במאירי כאן ובריטב"א ריש המסכת). ואילו בספר שפת אמת כתב שגם לכתחילה כשרה בזר. (וע"ע חזון איש פרה ת, ד; אשיחה בחקין מז).

ג. בירושלמי (ג, ז) מבואר שלדברי הפוסל שחיטת פרו בזר, הוא הדין לשחיטת השעיר. ובמאירי (יבמות ג:): דין בדבר.